

УДК: 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-270-3-254-261

ГАМОВА О. В.

Запорізький національний університет

РОЗРОБКА МОДЕЛІ ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ТА ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Виробництво – це один з найбільших і найвагоміших процесів діяльності господарюючого суб'єкта, оскільки в процесі виробництва використовують трудові ресурси, сировину, енергію, матеріали, основні засоби, паливо, природні ресурси тощо, а в кінцевому результаті отримують готову продукцію, яка підлягає реалізації. Витрати підприємства є одним із результативних показників господарської діяльності. Головною особливістю даного етапу є формування витрат на виробництво продукції, що становлять її виробничу собівартість. У статті обґрунтовано теоретичні положення щодо поняття «витрати виробництва». Проведені дослідження свідчать, що трактування категорії «витрати» та «затрати» значно модифікувалося в процесі наукового пізнання, утім не набуло однозначного визначення через відсутність єдиного підходу до тлумачення в працях науковців, що займаються проблемами вивчення методологічних засад планування витрат виробництва та їх контролю у системі управління діяльністю промислових підприємств. Визначено категорію «витрати», яку можливо згрупувати за підходами: ресурсно-виробничим; фінансово-грошовим; економічним; бухгалтерським; управлінським; маркетинговим; аналітичним та нормативно-правовим.

Проведено аналіз операційних витрат виробництва діючого промислового підприємства. Цінність результатів дослідження полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу практичних питань, пов'язаних з розробкою моделі планування витрат виробництва та шляхів удосконалення їх контролю на підприємстві з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Програма контролю за витратами виробництва на промисловому підприємстві включає мету та перелік контрольних процедур, докази, код документа та термін виконання, що дасть можливість економічно обґрунтовано визначити величини витрат, необхідних у плановому періоді для виробництва кожного виду та всієї промислової продукції підприємства, які відповідає вимогам щодо якості, контролю та управління витратами виробництва з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: витрати виробництва, модель планування, контроль, промислове підприємство, фінансова звітність, аналіз

GAMOVA O

Zaporizhia National University

DEVELOPMENT OF A MODEL OF PLANNING THE COSTS OF PRODUCTION AND WAYS TO IMPROVE CONTROL IN ORDER TO ENSURE INDUSTRIAL COMPETITIVENESS

Production is one of the largest and most important processes of the economic entity, which is used in the production of labor, raw materials, energy, materials, fixed assets, fuel, natural resources, and ultimately receives the finished product that is suitable for sale. . The costs of the enterprise are one of the effective indicators of economic activity. The main feature of this stage is the formation of production costs, which creates its production cost. In articles on general theoretical provisions on the concept of "production costs". Studies show that the interpretation of the category "costs" and "costs" has been significantly modified in the process of scientific knowledge, but has not been unambiguously defined due to the lack of a unified approach to interpretation in the works of scientists studying the methodological principles of production cost planning management of industrial enterprises. The category of "costs" is defined, which can be grouped by approaches: resource-production; financial and monetary; economic; accounting; managerial; marketing; analytical and regulatory.

The analysis of operating costs of production of the operating industrial enterprise is carried out. The value of the research results lies in the theoretical and methodological substantiation and solution of a set of practical issues related to the development of a model for planning production costs and ways to improve their control in the enterprise to ensure the competitiveness of the enterprise. The program of control over production costs at an industrial enterprise includes the purpose and list of control procedures, evidence, document code and deadline, which will allow to economically determine the costs required in the planning period for production of each type and all industrial products of the enterprise. requirements for quality, control and management of production costs in order to ensure the competitiveness of the enterprise.

Keywords: production costs, planning model, control, industrial enterprise, financial reporting, analysis.

Постановка проблеми. Значну роль у зниженні витрат на виробництво відіграють планування та контроль, які сприяють ефективному використанню всіх видів ресурсів, що є надзвичайно важливим при виробництві, а тому система контролю не може створюватись відокремлено від організаційної структури системи управління підприємства в цілому. Процес планування та контролю за витратами виробництва повинен відбуватися у певній послідовності, що дозволить виділити в складі стадій контролю основні його етапи. Цей контроль буде безперервним, основним його призначенням є постійне удосконалення процесу виробництва з метою зниження його собівартості та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Метою планування витрат виробництва є їх оптимізація задля забезпечення раціонального використання ресурсів підприємства, необхідних величин прибутку і рентабельності. У процесі планування витрат виробництва вирішують низку завдань, серед яких основними є: розрахунок вартості необхідних ресурсів; обчислення собівартості виробництва кожного виду продукції та її рентабельності. Це є критерієм

нижнього рівня ціни та умовою формування виробничої програми; визначення загальної величини витрат на виробництво запланованих обсягів виробів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «витрати» та його генезис досліджували такі автори, як О.А. Мошковська, Я.В. Соколов, С.О. Сорока, Л.О. Трухан, Л.С. Шаткіська. Розглядали питання витрат у своїх кандидатських та докторських дисертаціях М.І. Баканов, В.М. Добровський, В.І. Єфіменко, В.П. Завгородній, А.М. Кузьмінський, В.Г. Линник, Б.М. Литвин, Ю.Я. Литвин, М.Ф. Огічук, В.О. Озеран, М.Г. Прасій, В.С. Рудницький, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Д.М. Фесенко. Сутності категорії «витрати» присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як, зокрема, І.А. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, І.Є. Давидович, В.А. Дерій, О.І. Коблянська, Ф. Котлер, В.С. Лень, Г.В. Нашкерська, Л.В. Нападівська, М.С. Пушкар, Г. Фендель, Ю.С. Цал-Цалко.

Високо оцінюючи значні наукові та практичні доробки вітчизняних науковців, слід відмітити, що залишається ряд дискусійних аспектів щодо дефініції поняття «витрати», які є актуальними в сучасних умовах господарювання та потребують подальшого удосконалення. Детального розгляду потребує методика планування та контролю витрат виробництва промислового підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретичних положень щодо поняття «витрати виробництва», розробка моделі планування витрат виробництва та шляхів удосконалення їх контролю на діючому промисловому підприємстві.

Викладення основного матеріалу. Ресурси - матеріальні, трудові та фінансові, що використовуються у діяльності промислових підприємств завжди залишаються у полі теоретико - методичного дослідження. Результативність господарської діяльності, всіх процесів на підприємстві багато в чому залежить від економічно-обґрунтованого споживання витрат з урахуванням галузевої специфіки в сучасних умовах господарювання.

Науковці в усі часи ґрунтовно вивчали такий об'єкт як витрати. Розуміння економічної сутності витрат має важливе значення для ефективного управління ними. Тому погоджуємося з науковою думкою Ю.М. Великого, В.В. Прохорової, Н.В. Сабліної, які для управління витратами, пропонують розрізняти поняття «витрати», «видатки», «затрати» й «собівартість». Стосовно витрат вони відзначають, що «витрати відносяться до операційної діяльності підприємства, до його грошових потоків, оскільки виникають у процесі його поточної операційної діяльності й вимагають для своєї оплати коштів» [1].

Теорія витрат в країнах ринкової економіки тісно пов'язана з практикою підприємництва і спрямована на створення такого економічного прогнозного механізму, який допомагає товаровиробникам зберегти конкурентоспроможність або своєчасно перевести свої капітали в іншу, більш прибуткову сферу діяльності [2]. Терміни «затрати» та «витрати» по-різному трактуються як вітчизняними, так і зарубіжними економістами. Запропоновані авторами підходи до визначення поняття «витрати» та «затрати» наведено в табл. 1 [3].

Таблиця 1.

Узагальнення результатів дослідження сутності поняття «витрати» та «затрати» [3]

Автори	Характерні особливості									
	використання ресурсів на виробництво	обліковуються як собівартість	виражені в грошовій формі	випуття активів або зменшення зобов'язань	метою є отримання прибутку	визначаються одночасно з визнанням доходу	частина витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції	засоби використання для придбання ресурсів	цільовий характер	
Витрат										
Бойко В.М., Вашків П.Г.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Бутинець Ф.Ф.	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Вербіло О.Ф., Кондрицька Т.П., Ярошинська В.М.	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Завгородній В.П.	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Іванюта П.В., Левченко З.М.	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-
Палій В., Вандер Вілл Р.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Реслер М.В.	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-
Сахарцева І.І.	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Ткаченко Н.М.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Затрат										
Аткінсон Ентони А., Банкер Раджив Д., Каплан Роберт С., Янг Марк С.	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-
Бакаєв А.С.	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Басманов І.	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Безруких П.С.	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Вахрушина М.А.	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-
Врублевский Н.Д.	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Кондраков Н.П.	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+
Міцкевич А.	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+
Нападівська Л.В.	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Ентоні Р.	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-

Проведені дослідження свідчать, що трактування категорії «витрати» та «затрати» значно модифікувалося в процесі наукового пізнання, утім не набуло однозначного визначення через відсутність єдиного підходу до тлумачення в працях науковців, що займаються проблемами визначення методологічних засад планування витрат виробництва та їх контролю у системі управління діяльністю промислових підприємств.

Досліджуючи сутність «витрат», Е.А. Аткинсон виділяє дві основні причини відсутності єдиного загальноприйнятого їх визначення:

- 1) витрати класифікуються з певною метою;
- 2) інформація щодо витрат визначає способи розрахунку [4].

Визначення категорії «витрати», можуть бути згруповані за підходами, які розглядаються в табл. 2 [4].

Таблиця 2.

Визначення поняття «витрати» за різними підходами [4]

Визначення	Джерело
Ресурсно-виробничий підхід	
Спожиті ресурси або гроші, які необхідно заплатити за товари, роботи і послуги	Ф.Ф. Бутинець
Важливий елемент відтворювального процесу первинної ланки, що відтворює у собі витрати підприємства на всі спожиті ресурси на виробництво продукції	І.А. Волкова
Сума спожитих на виробництві товарів, робіт і послуг факторів виробництва (ресурсів)	М.С. Пушкар
Фінансово-грошовий підхід	
Виражені в грошовій формі поточні витрати трудових, матеріальних, фінансових та інших видів ресурсів на виробництво продукції	І.А. Бланк
Обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для здійснення господарської діяльності	В.П. Климко, Л.О. Нестеренко, А.М. Поддєрьогін
Економічний підхід	
Формуються в процесі використання ресурсів під час здійснення певної його діяльності. Вони мають цільову спрямованість. Витрати підприємства визначаються як сума зменшення вартості активів або зменшення власного капіталу (збиток)	Економічний словник
Трата енергії і тільки енергії, зокрема інтелектуальної і фізичної енергії людини. На практиці ці витрати виявляються у вигляді цілеспрямованого й упорядкованого руху і використання деяких обмежених ресурсів: капіталовкладень, основних і оборотних фондів, природних багатств	І.І. Сидоров
Сукупні витрати живої та уречевленої праці на виробництво продукції становлять витрати господарської діяльності суб'єктів підприємництва	Ю.С. Цал-Цалко
Бухгалтерський підхід	
Це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, яке призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)	Н.В. Прохар, В.В. Кулішов
Найважливіша частина фінансової діяльності підприємства, тому слід знати порядок їх здійснення, обліку й розподілу	В.С. Лень, О.І. Коблянська
Споживання або використання матеріалів, товарів, робіт, послуг в процесі одержання доходу	Г.В. Нашкерська
Управлінський підхід	
Одна з важливих категорій управлінського обліку та якісної оцінки діяльності підприємства. Для управління менеджерам необхідні не просто витрати, а інформація про витрати на будь-що (продукт, або його партію, послуги тощо)	В.Г. Козак
Для управління виробничою собівартістю витрачення ресурсів у виробництві можна відобразити через використання поняття «затрати», що є зменшенням економічних вигод протягом звітного періоду, або збільшення зобов'язань підприємства, що призводить до зменшення капіталу	Л.В. Нападовська
Витрати, які впливають на управлінські рішення, розглядаються в системі управлінського обліку, оскільки лише в ній формуються релевантні витрати. Для прийняття управлінських рішень потрібна інформація про витрати на «щось» (продукцію, обладнання, послуги, процес тощо). Автор називає це «щось» об'єктом обліку витрат або об'єктом калькулювання собівартості, згідно з яким і відбувається групування та вартісне вимірювання витрат	Ч. Хорнгрєн
Маркетинговий підхід	
виділяє три підходи до визначення базових, вихідних цін: основані на витратах, на думці споживачів і на ціни конкурентів	Ф. Котлер
Витрати виступають інструментом цінової політики підприємства, тому що попит визначає верхній рівень ціни, а її мінімальну величину – витрати. Отже, під час управління маркетинговою діяльністю на певному етапі процесу ціноутворення, під час аналізу витрат з метою визначення ціни продукції їх класифікують на певні види за такими ознаками	С.С. Гаркавенко
Аналітичний підхід	
Вартісне вираження абсолютної величини застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення ним поставленої мети	А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило
Собівартість продукції і прибуток перебувають в обернено-пропорційній залежності: зниження собівартості приводить до відповідного зростання суми прибутку, і навпаки	Н.А. Іващенко
Фінансовий результат діяльності будь-якого підприємства визначається шляхом порівняння витрат і доходів підприємства. Дані автори зазначають, що для збільшення ефективності роботи кожне підприємство повинно контролювати витрати (проводити політику оптимізації витрат) з метою недопущення перевищення їх над доходами	Р.М. Циган, О.С. Савченко
Нормативно-правовий підхід	
Або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені	ПСБО 16 (п.6), НПСБО 1 (п.3)
Витрати – це зменшення економічних вигод протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов'язаних з його розподілом між учасниками акціонерного капіталу	МСФЗ

Трактування поняття «витрати», представлене в табл. 2 враховує різносторонні аспекти цієї категорії та є більш пристосованим для потреб управління діяльністю промислового підприємства й включає в себе компоненти за різних підходів, що дає можливість поглибити розуміння цього терміна.

Отже, витрати – це усі ресурси, що включають матеріальні, трудові та фінансові складові, необхідні для здійснення виробничої діяльності, які визначаються техніко-економічними розрахунками, є критерієм нижнього рівня ціни та умовою формування виробничої програми підприємства у майбутньому.

Планування витрат виробництва крупного металургійного підприємства ПрАТ «Дніпроспецсталь» представляє собою складну систему, що має безліч нюансів та особливостей. Аналіз структури операційних витрат виробництва ПрАТ «Дніпроспецсталь» за період 2015 – 2019рр. представлено в табл. 3. Для наочності динаміки змін в структурі витрат виробництва ПрАТ «Дніпроспецсталь» побудуємо, на підставі даних табл. 3, рис.1.

Таблиця 3.

Аналіз структури операційних витрат ПрАТ «Дніпроспецсталь» за період 2015 – 2019рр.

Назва статті	Код рядка	За 2015р.		За 2016 р.		За 2017 р.		За 2018 р.		За 2019 р.	
		тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Матеріальні затрати	2500	5067570	78,04	4846379	81,66	6569624	84,10	8004428	81,67	6741854	81,61
Витрати на оплату праці	2505	406246	6,26	477742	8,05	547208	7,00	793964	8,10	856632	10,37
Відрахування на соціальні заходи	2510	140885	2,17	100957	1,70	126684	1,62	169337	1,73	190745	2,31
Амортизація	2515	200824	3,09	232299	3,91	219678	2,81	349746	3,57	339581	4,11
Інші операційні витрати	2520	677874	10,44	277196	4,67	348684	4,46	483706	4,94	402533	4,87
Разом	2550	6493399	100	5934573	100	7811878	100	9801181	100	8261345	100

*розраховано автором на основі звітності ПрАТ «Дніпроспецсталь»

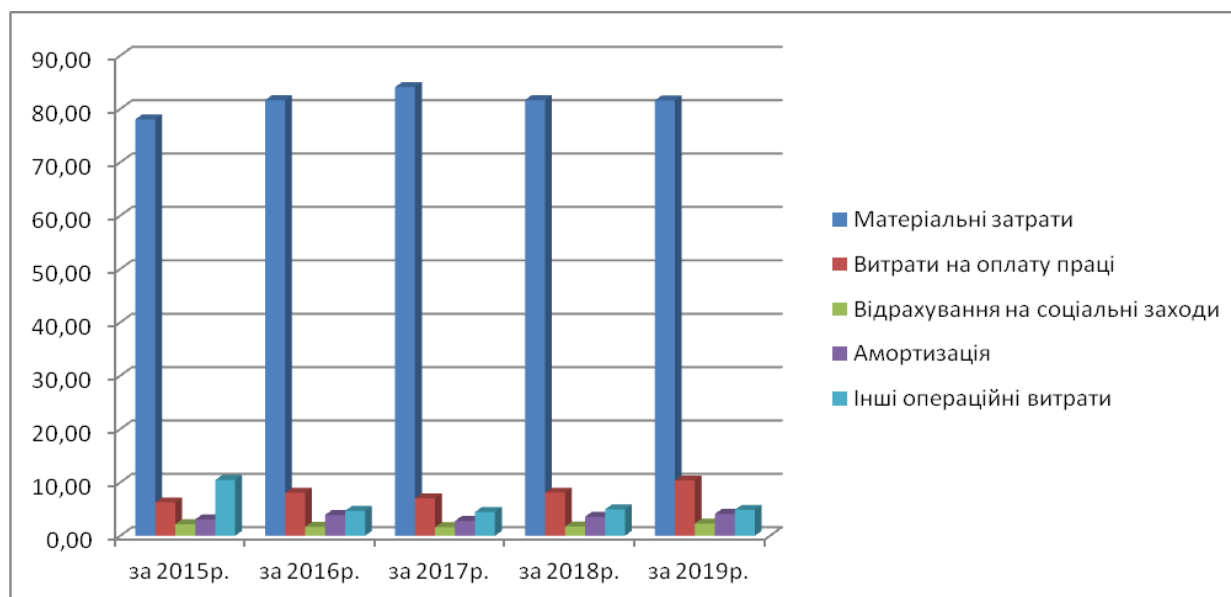

Рис.1. Динаміка змін в структурі операційних витрат ПрАТ «Дніпроспецсталь» за період 2015 – 2019рр. [розраховано автором на основі звітності ПрАТ «Дніпроспецсталь»]

Аналізуючи дані фінансової звітності, у розрізі операційних витрат, можна відмітити, що на ПрАТ «Дніпроспецсталь» найбільшу питому вагу мають матеріальні витрати, які в загальній структурі витрат мають незначне коливання за період 2015-2019рр. від 78% до 84%.

За 2017 рік закупівля матеріалів та послуг, які включалися до собівартості реалізованої продукції, від трьох контрагентів склали 1996317 тис.грн., в порівнянні с 2016р. – 1339492 тис.грн.; за 2018 рік витрати на закупівлю матеріалів та послуг склали 2314810 тис.грн. та за 2019 рік відповідно 1786097 тис.грн.

З метою розробки моделі планування витрат, розглянемо аналіз витрат діяльності ПрАТ «Дніпроспецсталь» в динаміці по роках, який представимо в табл. 4.

Підвищення ефективності управління витратами промислового підприємства з позиції відповідності сучасним вимогам господарювання в конкурентному середовищі можливе за умов створення надійної системи планування та контролю за витратами для прийняття обґрунтованих господарських рішень. Лише ті підприємства можуть існувати в економіці досить тривалий час, які дбають про рівень власної

конкурентоспроможності. Процес управління витратами зазвичай потребує співставлення запланованих та фактичних даних, та прийняття на цій основі правильних ефективних рішень, що врегулюють проблемні питання. З цією метою пропонується модель планування та контролю витрат підприємства, яка включає всі необхідні елементи для всі цілого та поетапного управління витратами підприємства (рис.4).

Таблиця 4.

Аналіз витрат діяльності ПрАТ «Дніпроспецсталь» за 2016 – 2019рр.

Назва статті	За 2016р.		За 2017 р.		За 2018 р.		За 2019 р.	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Витрати на збут								
Експедиторські та транспортні послуги	132737	80,68	176266	81,94	278216	84,75	245543	83,39
Заробітна плата та відповідні витрати	16548	10,06	21692	10,08	28332	8,63	28654	9,73
Витрати на зберігання та пакування	2937	1,79	4794	2,23	6276	1,91	6179	2,10
Амортизація основних засобів і нематеріальних активів	2460	1,50	2455	1,14	2370	0,72	2552	0,87
Страховання запасів	562	0,34	939	0,44	1144	0,35	1092	0,37
Інші збутові витрати	9276	5,64	8978	4,17	11947	3,64	10414	3,54
Разом	164520	100	215124	100	328285	100	294434	100
Адміністративні витрати								
Заробітна плата та відповідні нарахування	65321	63,49	75967	61,91	101786	65,63	108553	71,42
Транспортні витрати	8048	7,82	8471	6,90	9906	6,39	8441	5,55
Банківські послуги	6585	6,40	6616	5,39	7031	4,53	5198	3,42
Професійні послуги	4001	3,89	4282	3,49	12101	7,80	7149	4,70
Амортизація основних засобів і нематеріальних активів	3433	3,34	3295	2,69	5648	3,64	4344	2,86
Матеріали	1342	1,30	1554	1,27	1451	0,94	910	0,60
Послуги зв'язку	720	0,70	1043	0,85	1016	0,66	638	0,42
Інші загальні та адміністративні послуги	13441	13,06	21475	17,50	16155	10,42	16749	11,02
Разом	102891	100	122703	100	155094	100	151982	100
Інші операційні витрати								
Витрати від операційних курсових різниць, чиста вартість	-	0,00	-	0,00	69519	40,65	-	0,00
Витрати на утримання об'єктів соціальної сфери	32796	34,47	37767	31,92	50416	29,48	83642	61,18
Матеріальне заохочення	-	0,00	10098	8,53	12962	7,58	24023	17,57
Витрати на благодійність	3211	3,37	4017	3,40	3887	2,27	3299	2,41
Донарахування ПДВ зобов'язань	-	0,00	2516	2,13	3174	1,86	-	0,00
Витрати по створенню резерву за судовими справами	-	0,00	1974	1,67	-	0,00	-	0,00
Пені та штрафи сплачені	1589	1,67	18152	15,34	440	0,26	1294	0,95
Сумнівні та безнадійні борги	36329	38,18	18867	15,95	246	0,14	4727	3,46
Витрати з нарахованого ПДВ зобов'язання згідно судових рішень	-	0,00	12149	10,27	-	-	-	0,00
Нестачі і втрати від псування цінностей	2405	2,53	2181	1,84	4935	2,89	1979	1,45
Страховання невиконання зобов'язань покупцями	13	0,01	10	0,01	-	0,00	-	0,00
Інші витрати	18804	19,76	12568	10,62	23453	13,71	17756	12,99
Разом	95147	100	118315	100	171006	100	136720	100
Інші витрати								
Збитки від не операційних курсових різниць, за вирахуванням доходів від курсових різниць	490480	99,04	108877	82,78	-	0,00	-	0,00
Збиток від вибуття необоротних активів	4656	0,94	12242	9,31	6804	53,04	2902	39,18
Збиток від знецінення основних засобів	-	0,00	10408	7,91	5857	45,66	-	0,00
Інші витрати	81	0,02	-	0,00	167	1,30	4504	60,82
Разом	495217	100	131527	100	12828	100	7406	100

*розраховано автором на основі звітності ПрАТ «Дніпроспецсталь»

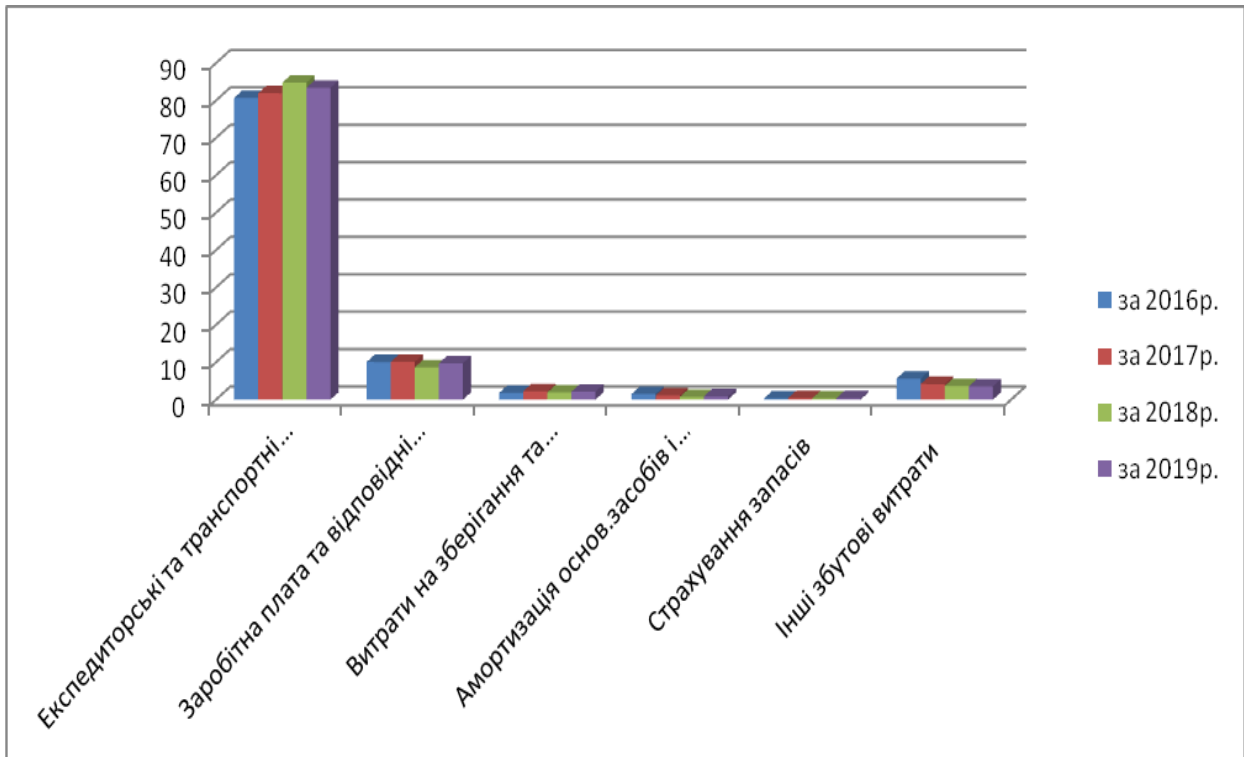

Рис 2. Динаміка структури витрат на збут ПрАТ «Дніпроспецсталь» за період 2016 – 2019рр.

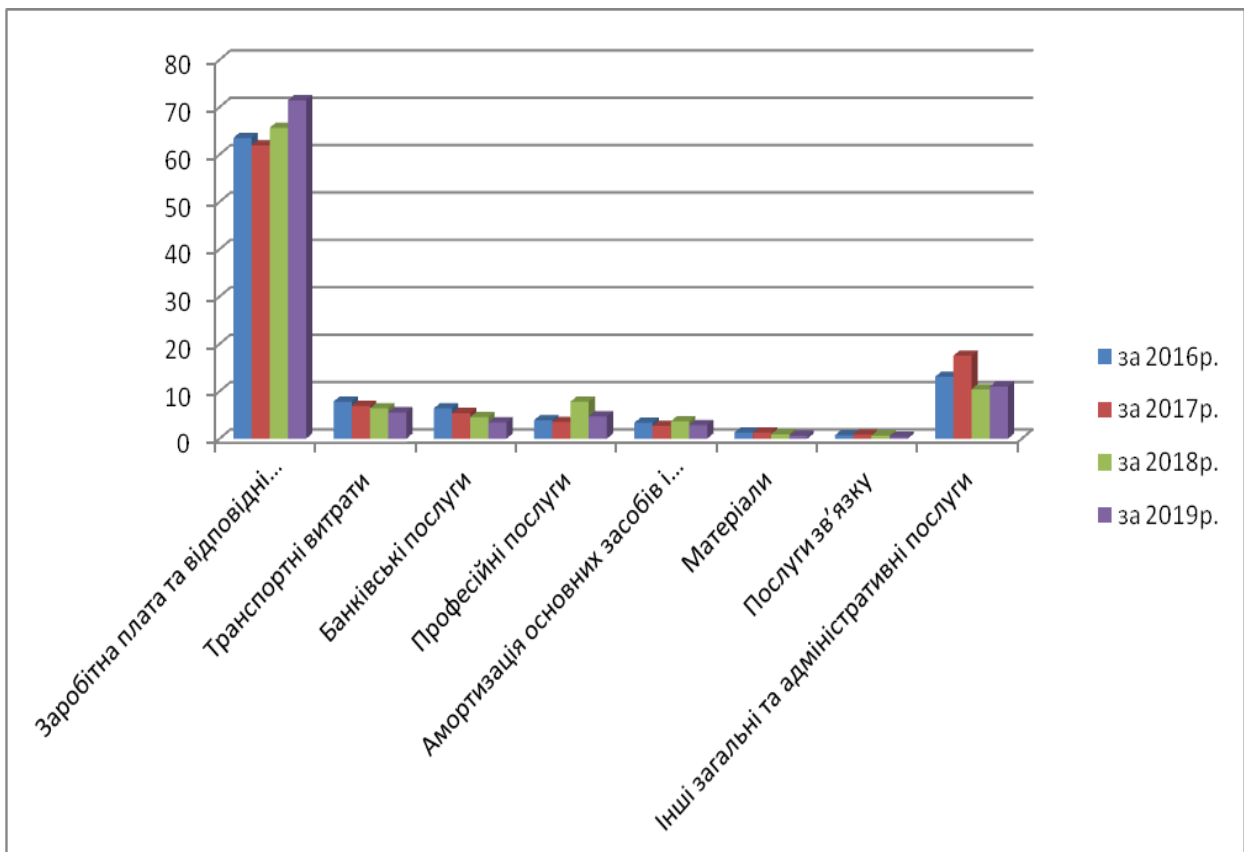
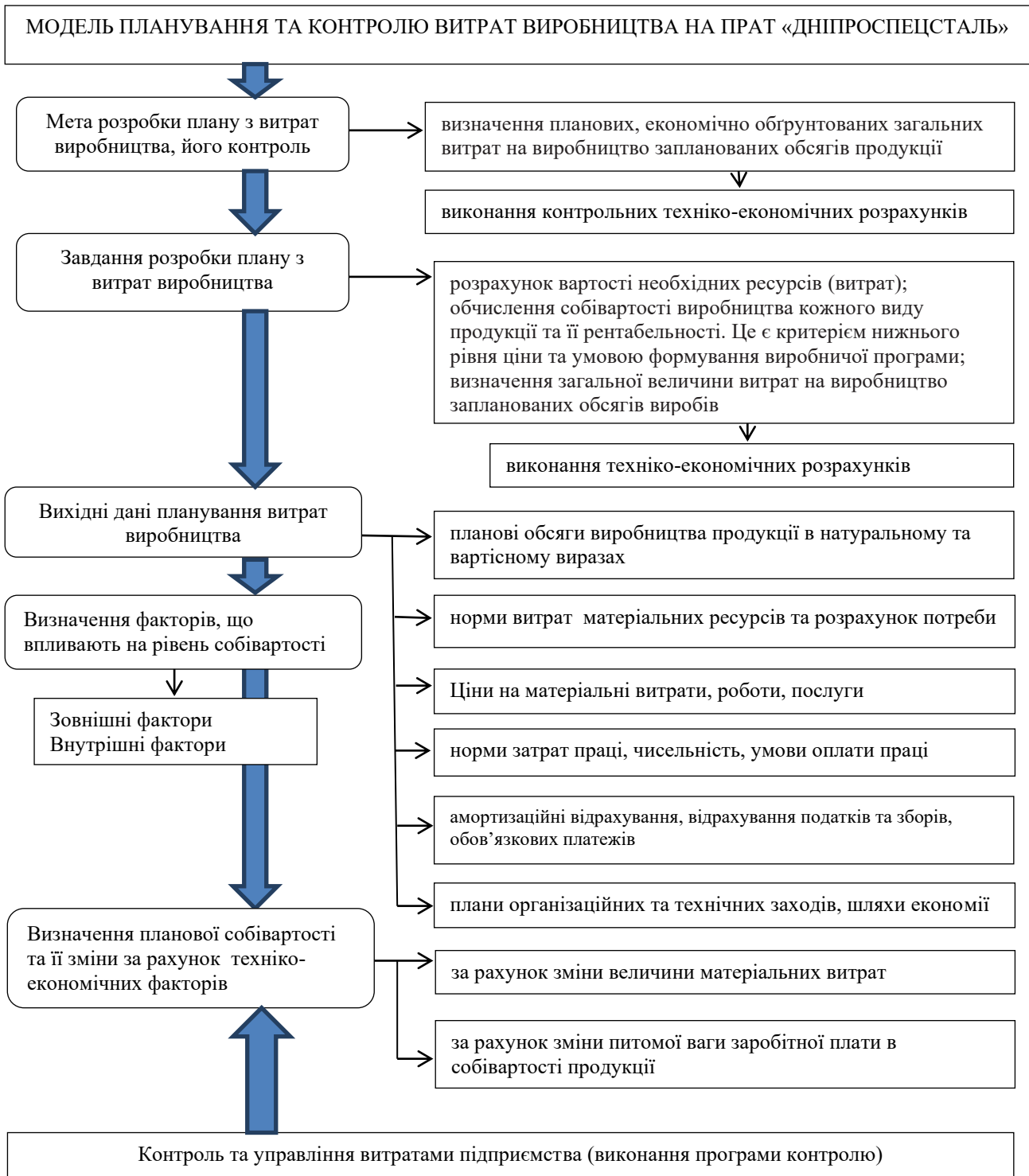

Рис 3. Динаміка структури адміністративних витрат ПрАТ «Дніпроспецсталь» за період 2016 – 2019рр.

Рис. 4. Модель планування та контролю витрат виробництва на ПрАТ «Дніпроспецсталь»
[розроблено автором]

Програма контролю за витратами виробництва на промисловому підприємстві представлена в таблиці 5.

Висновки. У статті досліджено сутність поняття «витрати виробництва», виділено його характерні особливості. Визначено, що планування витрат виробництва переслідує мету - знайти таке оптимальне співвідношення за структурою та обсягами, коли збільшення витрат призводить до збільшення доходів та прибутку і, відповідно, зростання конкурентоспроможності як підприємства, так і продукції. Це передбачає оптимізацію планових розрахунків шляхом визначення граничних витрат у зіставленні з граничними доходами.

Таблиця 5.

Програма контролю за витратами виробництва на промисловому підприємстві						
№ з/п	Мета	Перелік контрольних процедур	Докази	Код документа	Термін	Виконавець
1.	Оцінка обґрунтованості застосованого методу обліку витрат, варіанту зведеного обліку витрат, методів розподілу загальновиробничих витрат	Контроль достовірності, законності та доцільності понесених витрат. Перевірка реальності та обґрунтованості понесених витрат	Документальне дослідження, розрахункові, аналітичні процедури	BB - 1		
2	Підтвердження первинної оцінки систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю витрат виробництва	Оцінка відповідності та правильності визнання, документування та обліку витрат облікової політиці. Перевірка дотримання норм витрат на обслуговування виробництва та їх регламентація	Документальне дослідження, розрахункові, аналітичні процедури	BB - 2		
3	Підтвердження вірогідності оформлення та відображення в обліку прямих і накладних (непрямих) витрат	Перевірка правильності, обліку формування складу прямих матеріальних витрат та непрямих витрат. Перевірка правильності обліку витрат на оплату праці. Перевірка правильності обліку нарахування амортизації необоротних активів. Перевірка правильності обліку нарахування амортизації необоротних активів. Перевірка правильності обліку нарахування та розподілення загальновиробничих витрат. Перевірка правильності обліку інших прямих та непрямих витрат. Виявлення непродуктивні витрати та джерела їх виникнення	Документальне дослідження, розрахункові, аналітичні процедури	BB - 3		
4	Оцінка якості інвентаризації незавершеного виробництва	Перевірка відповідності залишків незавершеного виробництва на початок періоду. Перевірка повноти та правильності формування залишків на початок періоду. Дослідження системи розподілу витрат між готовою продукцією і незавершеним виробництвом	Документальне дослідження, розрахункові, аналітичні процедури	BB - 4		
5	Арифметичний контроль показників собівартості по даним зведеного обліку витрат на виробництво	Перевірка та аналіз правильності, повноти калькуляції продукції. Перевірка правильності, повноти формування статей калькуляції продукції згідно з аналітичним обліком виробничих витрат підприємства Перевірка та наліз правильності повноти зіставлення синтетичного та аналітичного обліку з формами звітності.	Документальне дослідження, розрахункові, аналітичні процедури	BB - 5		
6		Оцінка ефективності та відповідності виробничо - технологічним процесам механізмів розрахунку собівартості продукції	Документальне дослідження, розрахункові, аналітичні процедури			

Слід врахувати, що всякі витрати повинні бути економічно виправдані, т.т ефективні. Пошук найбільш ефективних витрат - одна з головних завдань планових розрахунків. З цією метою пропонується модель планування та контролю витрат підприємства, яка включає всі необхідні елементи для всі цілого та поетапного управління витратами підприємства, прийняття зважених управлінських та інвестиційних рішень щодо управління.

Література

1. Великий Ю. М. Управління витратами підприємства / [монографія] / Ю. М. Великий, В. В. Прохорова, Н. В. Сабліна. Харківський національний економічний ун-т. Х. : ІНЖЕК, 2009. 192 с.
2. Реслер М.В. Облік витрат та доходів операційної діяльності: [монографія] / Реслер М.В. – Мукачево: Карпатська вежа, 2009. 208 с.
3. Скрипник М.І. Визначення сутності понять «витрати» та «затрати» / М.І. Скрипник // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2(17), с.308 - 312
4. Родіна О.В. Сучасні підходи до визначення сутності категорії «витрати» / О.В. Родіна. Економіка і суспільство. Випуск 9, 2017. 1181 – 1185 (Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/203.pdf)

References

1. Velikij Yu. M. Upravlinnya vitratami pidpriemstva / [monografiya] / Yu. M. Velikij, V. V. Prohorova, N. V. Sablina. Harkivskij nacionalnij ekonomichnij un-t. H. : INZhEK, 2009. 192 s.
2. Resler M.V. Oblik vitrat ta dohodiv operacijnoyi diyalnosti: [monografiya] / Resler M.V. – Mukachevo: Karpatska vezha, 2009. 208 s.
3. Skripnik M.I. Viznachennya sutnosti ponyat «vitraty» ta «zatrati» / M.I. Skripnik // Mizhnarodnij zbirnik naukovih prac. Vipusk 2(17), s.308 - 312
4. Rodina O.V. Suchasni pidhodi do viznachennya sutnosti kategoriyi «vitraty» / O.V. Rodina. Ekonomika i suspilstvo. Vipusk 9, 2017. 1181 – 1185 (Rezhim dostupu: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/203.pdf)

Рецензія/Peer review : 03.05.2019

Надрукована/Printed : 05.06.2019

Рецензент: д. е. н., проф. Войнаренко М. П.